

Franz Abröll

När en Rumex-art utbreder sig på en äng, då är växtbeståndet inte längre balanserat och man förstår att något inte längre är i ordning. Den moderna odlaren tror då gärna att det växande ogräset är något oförnuftigt i naturen, i vilket han måste ingripa med någon sorts bekämpning. Han ser inte naturens stora sammanhang. Därför här några funderingar.

De växer på alla sorters jordar, lätta och tunga, torra och fuktiga, på sura och neutrala, på humusfattiga och rika. Mycket ofta växer den på mark där djuren vattnas och samlas, där grässvål och mylla förstörts av tunga maskiner. Både fastlagda mineraler och brist på kalk, spårelement och andra verkningsämnen gör jorden mottaglig för rumex. Den är inte beroende på jordens art, utan reagerar uteslutande på dess goda eller dåliga tillstånd.

Rumexen har nästan alltid sällskap med maskros och andra växter med djupa rötter och förutom vitklöver och ett fåtal grässorter är grässvålen nästan alltid illa åtgången. Jordens kvalitet har sjunkit djupt och rumexens uppgift är här att för jorden fylla två livsviktiga uppgifter: att beskugga jorden och att ur djupare jordlager göra befintliga reserver tillgängliga.

Båda fordringarna uppfylls i rikt mått. Man vill inte förstå orsaken, därför att man ofta endast ser till växtbeståndet och inte till sambandet med jorden. Ångar med ständig rumex-tillväxt förråder den förlorade känslan för jordens olika behov.

Till de många ogärningarna räknas: "kväveövergödning och förruttnelsegifterna i flytgödsel och stallgödsel". Särskilt farlig kan frätande flytgödsel vara, framför allt som den bringas ut flera gånger per år. Att till bete använda ångar med klen rotbestånd och lite mylla kan vara ofördelaktigt. Här blir det svåra packningsskador, som jorden inte kan klara av. Stora motsättningar mellan vilka jorden slits fram och tillbaka befrämjar rumexen, t.ex. vid omställning från åker till äng, omställning från kemiskt jordbruk till organiskt-biologiskt, kraftig kalkning av sura jordar, extrem växling mellan över- och undergödning med kväve. Också regnperioder med sky fall förorsakar igenslamning på svag jord och rumexen får ny fart. Mycket ofta inträffar flera orsaker på en gång. Då blir ängarna fulla av rumex.

Jorden kan anpassa sig efter de olika situationerna (det finns sura och våta jordar, humusfattiga ängar och gamla beten utan rumex), men stora och snabbt på varandra följande motsättningar fordrar för stor anpassningsförmåga. Det finns ingen speciell orsak, men där "systemet jord" är i fara, där växer rumex.

Fel i skötseln ser man bäst av att rumex snabbt växer till. Olämpligt ut spridande av flytgödsel, betesgång på genomblöt jord och fortlöpande skadegörelse med tunga maskiner är felaktigheter, som lätt avläses på rumexen. När i kemiskt jordbruk mycket syntetiskt, snabblösligt kväve sköljs djupt ner i jorden, når rumex en meters höjd. Den reagerar mycket snabbt på en övergödning av kväve i motsats till smörblomman, som till och med försvinner efter användning av syntetiskt kväve. (Annars är smörblomman mer beständig och orsaken svår att utgrunda.)

När bekämpningen av rumexen inte lyckas så är det inte enbart för att man inte lyckats läka jorden.

En äng med rumex tål kväve mycket illa. Med klen genomvävning av rötter är också jordstrukturen dålig och till följd av dålig motståndskraft reagerar den starkt på förruttnelsegifter, särskilt på flytgödsel, men också på stallgödsel när denna uppvisar förruttnelsehårdar och strös ut för ymnigt. Här är bäst att en gång

om året ge väl förmultnad stallgödsel. Flytgödsel borde helt undvikas, vilket är svårt om man har mycket kreatur.

Men varje giva av icke organiskt bundet kväve förhindrar en bättring, vilket ofta märks, för så vitt man inte låtit lura sig av en tillfällig tillväxt förbättring.

Ständigt görs samma fel med ängar, vars skördar och fodertillstånd sjunkit djupt, nämligen att man ger för kraftiga gödselgivor. Där ligger också för det mesta skulden till den kraftiga ogräsväxten om man inte ser de första tecknen till rumex-förekomsten. Var än orsakerna ligger med kvävet måste man vara återhållsam.

Ofta får man höra att rumexen förtränger gräsen. Detta inträffar endast i mindre skala. Visserligen måste rumexen mejas oftare, men någon bättring är det inte. En del fakta kan förklaras: rumexen kan lagra reserver i sina rötter och överleva länge utan näringsämnen. Vid övergödning och även urlakning av näringsämnen kan rumex ta chansen och till nöds kan den tack vare sin långa rot nöja sig med den knappt levande alven. Det är bara en sak den inte tål och därmed när vi kärnan i det hela och den är svårtydbar.

Där moderjorden är tätt bevuxen av gräs som armerat jorden med sina fina hårrötter, där kapitulerar rumexen. Den förlorar drivkraft och friskhet, blå skalbaggar och larver kaläter dess blad, och på få år kan man konstatera att den försvinner. De värdefulla gräsen har enligt naturen någon sorts förtur: men om betingelserna, som de kräver, fattas, uteblir de. Gräsens fina rotsystem fordrar ett harmoniskt jämnt näringsutbud, vilket endast en god levande jord kan ge.

Där rumexen växer rikligt har övriga gräs och örter inte heller något värde. De har ett gemensamt: deras anspråk på jorden är ringa. Det bör man tänka på, när man griper till kemisk bekämpning, och tror att eländet är avhjälp. Även om rumexen försvinner för tillfället, får man upprepa bekämpningen efter några år. Där bonden ännu känner jorden som källan till allt liv, undviker han att ruinera och döda sin egen jord med växtförstöringsmedel. Där rumexen växer fordrar markens skonsamhet och det finns ingen annan varaktig lösning än att läka jorden alltigenom.

Det är inte alltid rumexen drar sig tillbaka, inte ens med riktig jordskötsel. Vanlig orsak är den stora mängden kreatur/ha med stora mängder tillköpt kraftfoder och brist på egna åkerarealer. Den ständigt för höga tillförseln av gödsel kräver för mycket av jorden som inte kan, utan skada för växtbeståndet, omsätta växtnäringsämnena.

Ytterligare flera års tålmod och uthållighet fordras till ängar som i årtionden gödslats med kraftig flytgödsel. Även där ut slitna åkrar inte längre brukas utan istället används som ängar och som i 2-3 årtionden utsugits med konstgödsel, sitter sjukdomen mycket djupt. Här hjälper endast ett stort överseende för det kaos som härskar och den nödvändiga uthållighet som behövs för att åter hjälpa jorden i höjden. Rumexen påvisar punktligt alla fel vi gör. Ett finare resultat kan bonden inte nå än att jorden, som alltid strävar efter det bästa, som lön för mödan svarar med ett tätt och jämnt foderbestånd.